

13. Яблонська-Юсик І. В. Віддієслівні запозичення у контексті сучасної французької публіцистики / І. В. Яблонська-Юсик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – № 49. – С. 150–152.

14. Collins Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/>

15. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.etymonline.com/>

16. Oxford Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

17. The A to Z guide to legal phrases [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plainenglish.co.uk/files/legalguide.pdf>

Ляшук А. Н., Мошнягул А. С. Семантические и этимологические характеристики заимствованных юридических терминов английского языка.

Аннотация

В статье проанализированы заимствованные английские юридические термины согласно их этимологическим и семантическим характеристикам путём исследования их происхождения, осуществления генеалогической классификации и сопоставления их первоначальных и приобретённых лексических значений.

Ключевые слова: юридический термин, этимология, заимствование, лексическое значение, семантическое изменение.

Liashuk A. M., Moshniagul A. S. Semantic and etymologic characteristics of borrowed law-terms of the English language.

Summary

The subject of the study are borrowed English law-terms. The background of the article is determined by the lack of similar studies in domestic philology. The main aim of the article is to clarify etymologic and semantic peculiarities of the investigated English law-terms. The object of the study are roots of the borrowed law-terms and the process of their semantic domestication in the English terminological system of law. Attention is drawn primarily to the genealogy and semantic changes of their original meanings. Such analysis can present accurate information about obtained lexical meanings and explain the reasons of their use. The total number of law-terms that have been analyzed is 349.

It was found that most of modern English terms of law have Latin and French roots what was caused by historical reasons. Concerning semantic change, the investigated law-terms are divided on three groups: semantically connected, semantically different, semantically opposite. The analysis of borrowed legal terms should be continued, because of solid conclusions about the peculiarities of the law systems of English-speaking countries based on the lexical heritage.

Key words: law term, etymology, borrowings, lexical meaning, semantic shift.

УДК 811.161.2'373

Малевич Л. Д.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства
Національного університету водного господарства та природокористування
E-mail: l.malevych@i.ua

**КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ-СУФІКСАЛЬНИХ
ДЕВЕРБАТИВІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДІЙ І ПРОЦЕСІВ**

У статті проаналізовано ономасіологічну структуру й мотиваційні особливості українських термінів водного господарства, які належать до категорії дій і процесів й утворені суфіксальним способом. Когнітивно-ономасіологічний аналіз виявляє особливості процесів категоризації та концептуалізації в окресленій сфері.

Ключові слова: когнітивно-ономасіологічний аналіз, номінація, термін, мотивація, суфіксальний спосіб термінотворення.

Сучасний етап розвитку лінгвістики, зокрема й української, позначено пильною увагою до мови як складного феномена, що відображає етносвідомість, до проблем лінгвоментальності й лінгвокультури,

національної мовної картини світу (праці Н. В. Бардіної, Ф. С. Бацевича, С. А. Жаботинської, В. В. Жайворонка, О. О. Селіванової та ін.).

Перспективний підхід до аналізу мовних явищ, номінативних процесів з урахуванням їхнього взаємозв'язку з універсальними людської свідомості та специфікою етносвідомості пропонує когнітивна ономасіологія – новітня інтегративна субпарадигма, що зародилася в лінгвістиці наприкінці ХХ століття під впливом загальної тенденції до комунікативно-функціональної зорієнтованості досліджень із застосуванням принципів антропо- й етноцентризму. Когнітивно-ономасіологічний підхід уможливив виявлення закономірностей номінативного механізму, мотиваційної специфіки різних класів номінацій, які досліджували Г. Г. Гіздатов, С. В. Дмитрієв, В. В. Калько, Г. В. Кочерга, О. С. Кубрякова, І. М. Литвин, М. М. Полюжин, О. О. Селіванова, Г. А. Ярмоленко та ін.

Актуальною проблемою, що має теоретичну й лінгвопрагматичну перспективу, вважаємо когнітивно-ономасіологічний аналіз номінативних процесів у термінології, яка, по-перше, є вагомим фрагментом національно-мовної картини світу, по-друге, сформована у процесі тривалого історичного розвитку й активно розвивається сьогодні, по-третє, відбиває специфіку номінації як у галузі спеціальної лексики, так і в національній мові загалом.

Мета роботи – проаналізувати ономасіологічну структуру термінів, схарактеризувати їх мотиваційні особливості у проекції на психокогнітивні моделі впорядкування етносвідомості української мовної картини світу.

Об'єктом аналізу виступає одна з найдавніших природно сформованих терміносистем української мови – термінологія водного господарства, зокрема численна підгрупа термінів, які позначають дії та процеси й утворені суфіксальним способом.

Розроблений О. О. Селівановою й апробований представниками її наукової школи когнітивно-ономасіологічний аналіз як головний метод дослідження механізму мотивації найменувань різного номінативного статусу, зокрема суфіксальних дериватів, містить два етапи: інтерпретацію ономасіологічної структури номінативної одиниці та моделювання відповідної концептуальної структури знань про позначене, із якої на підставі активації у свідомості мотиваційної бази здійснюється вибір мотиватора(-ів) [4; 5, с. 217–218].

Перший етап аналізу передбачає визначення номінативного статусу знака й аналіз його ономасіологічної структури. У термінах, утворених суфіксальним способом – одним із найпродуктивніших у галузі водного господарства, функцію ономасіологічного базису виконують суфікси, які відносять похідні до певної поняттєвої категорії й експліцитно відображають зв'язки наукових понять. Ономасіологічні ознаки передають твірні основи, які вказують на індивідуальні характеристики номінованих об'єктів.

Основним засобом номінації дій та процесів у сфері водного господарства виступають суфікси -нн(я), -анн(я), -енн(я), які додають до дієслівних основ. Утворені терміни-девербативи 1) мають широку ономасіологічну базу – позначають різноманітні природні процеси і явища, численні технологічні операції та дії (*випаровування, обвалування*); 2) утворюються переважно від трьох типів дієслівних основ: префіксальних із суфіксом -ува- (-юва-) (*замочування, вилуговування*), безпрефіксних із суфіксом -ува- (*проектування, диспергування*), префіксальних із суфіксом -а- (*витікання, скидання*); 3) передають ономасіологічну ознаку як за допомогою власномовних, так і запозичених основ (*зарівнювання, вакуумування*); 4) активно використовують відсубстантивні дієслова в ролі мотиваторів і утворюють словотвірні ланцюжки, які відображають системні зв'язки понять (*гіпс → гіпсувати → гіпсування*); 5) виявляють тенденцію до розмежування тривалих (постійних) і нетривалих дій та процесів, використовуючи з цією метою слова-мотиватори, які корелюють за видом (*нарізати → нарізання; нарізувати → нарізування*).

У творенні назв дій і процесів бере участь суфікс -к(а), проте в останні роки спостерігаємо спад його продуктивності на користь вищеназваних суфіксів, пор.: *розробка → розроблення, промивка → промивання*.

Словотвірні можливості суфіксального елемента -тт(я) як засобу творення номінацій цієї категорії (*підняття, покриття*) обмежені характером словотвірної бази: її становлять префіксальні дієслівні основи з переважно односкладовими коренями, що закінчуються на голосний.

Нечисленні назви опредметнених дій чи процесів, повторюваних одноразових або дозованих дій утворюють за допомогою нульового суфікса, наприклад: *перелив, скид, зсув*.

Значна кількість власномовних суфіксів створює конкуренцію інтернаціональним суфіксам -аці(я), -аж, -инг, які, проте, у термінотворенні використовують активніше, ніж у загальномовній номінації, пор.: *аккумуляція, акумулювання, кольматаж, кольматування*. Формант -инг у складі новітніх запозичень з англійської мови *інжиніринг, пресинг, моніторинг* та ін. як морфему спочатку усвідомлювали лише в мові-донорі, а згодом, зі збільшенням кількості запозичень такого зразка, почали вичленювати як суфікс і в українській та інших мовах.

Другий етап когнітивно-ономасіологічного аналізу передбачає моделювання концептуальної структури знань про позначене з метою з'ясування мотиваційної бази й механізму вибору мотиватора терміна-девербатива сучасної української мови. Згідно з концепцією О. О. Селіванової концепт можемо трактувати як ментально-психонетичний комплекс, ядром якого є пропозиційна структура (вербалізовані істинні, об'єктивні знання про позначуване), що корелює з асоціативно-термінальною частиною (неістинними, зокрема метафоричними знаннями), модусом (оцінним компонентом), а також психічними функціями: відчуттями, почуттями, образами, інтуїцією, архетипами колективного підсвідомого тощо [5, с. 246].

Абсолютна більшість українських термінів водного господарства, які позначають дії і процеси, – це мовні одиниці в прямих значеннях, в основі яких лежить пропозиційна структура, на підставі чого можемо кваліфікувати їх як мотивовані пропозиційно. Загалом це закономірно, оскільки, як підкреслював Дж. Лакофф, більша частина структури нашого знання має форму пропозиційних моделей, тобто ментальних сутностей, у яких «не використовують механізмів уяви» [2, с. 177], натомість у таких моделях реалізують механізми метонімії, тобто перенесення за суміжністю. Пропозиційний компонент відповідає критеріям об'єктивності й несуперечливості інформації, відтворюючи «об'єктивну семантичну константу», здатну отримувати істиннісне значення [1, с. 259].

У досліджуваній групі номінацій у складі пропозиційної мотивації можемо виокремити два основні різновиди: категорійний і предикатно-аргументний.

Категорійний різновид мотивації передбачає повторення когнітивної позиції мотиватора при транспозиційній похідності, яка опосередковує створення дериватів (*осушувати* → *осушування, зволожити* → *зволоження*).

Предикатно-аргументний різновид пропозиційної мотивації характеризує вибір мотиваторів, які корелюють із різноманітними компонентами предикатно-аргументних структур. Загалом мотиватор найменування може позначати суб'єкт, предикати різних типів, об'єкт, інструментив, медіатив, локатив, темпоратив, каузатив тощо (кількість термів у концепціях різних лінгвістів коливається від 5 до 100) [4].

Українські терміни-назви дій і процесів сфери водного господарства демонструють свої закономірності використання ознак об'єкта номінації. Предикатно-аргументний різновид мотивації в окресленому номінативному масиві представлений регулярною активацією обмеженого кола ознак: інструментива – знаряддя та засобу дії (*шлюзування* «піднімання рівня води за допомогою шлюза»); медіатива як допоміжного матеріалу або непрямого засобу дії (*піскування* «внесення піску в ґрунт», *нафтування* «покриття водойми тонкою плівкою нафти з метою протидії епідемії»); трансгресива як результату каузативу перетворення (*засолення* «накопичення у верхніх горизонтах ґрунту надлишку шкідливих для рослин солей»); корелятива, що встановлює відповідність/ невідповідність предмета іншому предмету, призначенню, нормі (*меандрування* «планові деформації вигинів річки (меандрів)»); фінітива – показника мети (*лункування* «створення на поверхні ґрунту лунок-заглиблень для затримання талої води»; *дамбування* «влаштування дамби»).

На відміну від пропозиційної, асоціативно-термінальна мотивація є метафоричною і також має кілька різновидів залежно від способу взаємодії донорської і реципієнтної концептосфер у процесі номінування: структурно-метафоричний, дифузно-метафоричний, гештальтний та архетипний [3, с. 172].

В аналізованому класі номінацій асоціативно-термінальна мотивація представлена двома різновидами: дифузно-метафоричним і гештальтним, які загалом реалізовано в невеликій кількості термінологічних одиниць. Дифузно-метафоричний різновид застосовує мотиватори як асоціації двох концептів, що створюють комплекс суміжних асоціацій: *командування* – «перевищення рівня води в старшому каналі над рівнем води в молодшому». Гештальтний різновид ґрунтується на перенесенні на основі схожості зорових, слухових, тактильних, смакових та інших гештальтів: *дощування* – «спосіб поливу, при якому вода розбризкується у вигляді дощу»; *кротування* – «спосіб покращення водно-повітряного режиму ґрунту шляхом створення штучних кротовин».

Таким чином, когнітивно-ономасіологічний аналіз номінативних процесів в українській термінології водного господарства, зокрема утворених суфіксальним способом термінів категорії дій і процесів, виявляє особливості процесів категоризації й концептуалізації в окресленій сфері, специфіку національної наукової картини світу. Подальше дослідження ономасіологічної структури всього фонду українських термінів, їхніх мотиваційних особливостей дасть змогу поглибити знання про семіотичні закономірності термінології як частини природної мови, знакові ресурси її збагачення і розвитку, з'ясувати механізми категоризації та концептуалізації в етносвідомості.

Список використаної літератури

1. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 342 с.
2. Лакофф Дж. Когнитивное моделирование / Дж. Лакофф // Язык и интеллект / под ред. В. В. Петрова; пер. с англ. В. И. Герасимова и В. П. Нерознака. – М. : Прогресс, 1996. – С. 143–184.
3. Селиванова Е. А. Когнитивная ономасиология / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
4. Селиванова О. О. Когнітивна концепція словотворчої мотивації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://selivanova.net/ru/publications/>
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : Термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

Малевич Л. Д. Когнитивно-ономасіологічний аналіз українських термінів-суфіксальних девербативов, обозначаючих действия и процессы.

Аннотація

В статті аналізуються ономасіологічна структура і мотиваційні особливості українських термінів водного господарства, що належать до категорії дій і процесів і утворені суфіксальним способом. Когнітивно-ономасіологічний аналіз дає можливість визначити особливості процесів категоризації і концептуалізації в названій сфері.

Ключевые слова: когнітивно-ономасіологічний аналіз, номінація, термін, мотивація, суфіксальний спосіб термінообразовання.

Malevych L. D. Cognitive-onomasiological analysis of Ukrainian suffixal deverbial process terms.

Summary

The purpose of this paper is to analyze the onomasiological structure of terms and to characterize their motivational features projected on the psycho-cognitive models of ethnic conscience of the Ukrainian language picture of the world.

The object of the analysis is one of the oldest naturally formed Ukrainian terminological systems – water management terminology, including a large subgroup of terms that denote actions and processes and are formed by suffixation.

Cognitive-onomasiological analysis includes two main stages: interpretation of nominative unit's onomasiological structure and modeling of conceptual framework of knowledge.

*The onomasiological basis function in Ukrainian terms formed by suffixation is performed by suffixes which refer derivatives to specific conceptual categories. Onomasiological features are conveyed by deriving stems, pointing to the individual characteristics of the nominated objects. The main means of action and processes nomination in the field of water management are suffixes -нн(я), -анн(я), -енн(я) added to verbal stems (e.g. *випаровувати* – *випаровування*), less frequently suffixes -тт(я), -аці(я), -аж, -инг and zero suffix.*

The majority of Ukrainian water management terms that denote action and processes are linguistic units in literal sense motivated propositionally. Associative-terminal motivation is presented in a small number of terms.

Further research of the onomasiological structure of all the Ukrainian terms and their motivational features will deepen the knowledge of the semiotic laws of terminology as a part of natural language and the mechanisms of categorization and conceptualization in ethnic conscience.

Key words: *cognitive-onomasiological analysis, nomination, term, motivation, suffixation.*

УДК 003`398=811.161.2:811.11

Маркелова А. А.,
аспірант Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
E-mail: Savolotska_AA@ukr.net

ЕТНОСИМВОЛІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ВАСИЛЯ СТУСА

У статті проаналізовано роль перекладацької інтерпретації в поетичному перекладі, яка безпосередньо окреслює множину перекладацьких можливостей для відтворення етносимволічного потенціалу першотвору на матеріалі англійських перекладів поезій Василя Стуса. Етносимвол розглядається як наскрізний елемент поетичного мовлення українських шістдесятників, при перекладі якого перекладачу слід уникати послаблення, спотворення та смислоспрощення його потенціалу.

Ключові слова: *етносимвол, символ, перекладацька інтерпретація, національно-культурний контекст, лінгвокультура, фольклорна традиція*

Запахів несумісність – вся в перекладі
Іван Драч

Натхненне слово українських поетів 1960-х років, просякнуте духом українства, саме по собі настільки окремішне та виїмкове, що безперестанно викликає наукову зацікавленість серед вітчизняних та зарубіжних дослідників. Щороку з'являються наукові розвідки (М. О. Антонович, Г. М. Вокальчук, В. В. Герман, А. В. Демченко, М. Найдан, М. Росен, І. В. Цапук та ін.), в яких поетична спадщина шістдесятників розглядається крізь призму завдань сучасного літературознавства і перекладознавства.

Актуальність студії зумовлена потребою вичерпного аналізу етнокультурологічних аспектів поетичного українсько-англійського перекладу, що сприятиме окресленню меж перекладацької інтерпретації етносимволічного виміру поезії 1960-х. **Мета** нашої студії полягає в окресленні меж перекладацької інтерпретації етносимволів та з'ясуванні магістральних стратегій відтворення етносимволічного потенціалу в англійських перекладах україномовної поезії Василя Стуса 1960-х років. **Об'єктом** наукової розвідки слугують етносимволи в україномовних поетичних текстах В. Стуса та їхніх англійських перекладах. **Предметом** дослідження постають шляхи перекладу етносимволіки поезії яскравого представника українського літературного шістдесятництва – Василя Стуса.

Поетичні переживання українських поетів 1960-х років мали національну специфіку, яка особливо увиразнювалася у народних образах, витворених уявою Василя Стуса. Дослідження літературної творчості українських шістдесятників долучено до найважливіших завдань сучасної української філологічної науки, однак вичерпних науково-практичних студій, метою яких є висвітлення проблем перекладу поетичної спадщини шістдесятників, наразі немає. Причиною цього є низький рівень засвоєння оригінальних творів шістдесятників іншомовними культурами, представники яких, на жаль, не мають змоги оцінити мистецьку цінність творчості українських поетів 1960-х років, зокрема В. Стуса, чия творчість є актом своєрідної сакралізації націопростору, що підтверджують його поетичні твори. М. Іваницька зазначає, що «образ чужої країни та її літератури не є сталим феноменом, він розвивається та змінюється, особливо швидко це може відбуватися зі зміною політичних чи культурних констант» [10, с. 74]. Сьогодні Україна перебуває на авансцені міжнародних відносин в різних аспектах, що сприяє